

HERMENEVS

1^e JAARGANG, AFL. 4 — 15 DECEMBER 1928

Nederlandsche opgravingen te Argos

Er zullen wel weinig menschen naar Griekenland komen, die niet een kleine hoop koesteren iets te zullen vinden ; maar onder hen, die er komen met het vooropgezette doel om te zoeken, onder de opgravers dus, zal wel niemand zijn, die niet hoopt iets heel moois te vinden, een Venus van Milo, een Hermes van Praxiteles of althans een fraaie gouden beker of kunstig bewerkte dolk, geschikt om in den nieuwen druk van Luckenbach te prijken. Men behoeft echter niet lang in Griekenland te zijn om de zekerheid te krijgen, dat het vinden van mooie dingen er tegenwoordig heel moeilijk is, grootendeels op toeval berust en bovendien, het doen van sensationele vondsten is op zichzelf natuurlijk bijzonder aangenaam, maar het behoort niet tot de taak, die de archaeoloog zich moet stellen. Zeker, een mooi beeld geeft, mits goed opgesteld in een behoorlijk verlicht museum, aan velen kunstgenot, maar in de meeste gevallen zal het slechts bevestigen wat men allang wist ; alleen bij hooge uitzondering kan zulk een vondst verrijking van kennis brengen en daarnaar behoort de wetenschappelijke onderzoeker te streven.

Zoo richt zich de aandacht der hedendaagsche archaeologen in de eerste plaats op die punten, die van historisch belang zijn : Athene, Corinthe, Sparta, Argos, Delphi, Olympia. Men zoekt niet alleen naar mooie dingen, — het gansche leven der Oudheid in al zijn uitingen tracht men te benaderen. Op grootsche wijze pakken de Amerikanen het aan ; zoo hebben zij kortgeleden in Athene liefst een geheele wijk van 400 huizen aangekocht aan den voet van de Akropolis, alleen met het doel de antieke agora weer bloot te leggen. Het mooiste voorbeeld van moderne opgravingsmethoden is wel Delphi, waar de Franschen het geheele dorp Kastri, dat op de plaats van het oude Delphi was verrezen, vijf minuten gaans hebben verplaatst, zoodat de tegenwoordige bezoeker, ongehinderd door de twijfelachtige bekoring van modern-Grieksche huizenbouw, de beklemmende schoonheid van dit heilig oord in vollen luister kan ondergaan.

Eenvoudiger gaan andere naties te werk : Engelschen te Sparta, Zweden in Asine, Hollanders te Argos. Bij deze kleinere expedities is het meestal één man, die de ziel ervan is, het initiatief neemt en de leiding heeft. Zoo ook bij ons. Prof. Dr. C. W. Vollgraff was het, die in 1902 de ontgraving van Argos ter hand nam en het werk voortzette in 1903, 1904, 1906 en 1912 met verschillende medewerkers ; onder deze mag Prof. W. van der Pluym wel aanspraak maken op het praedicaat „vast”, aangezien hij in 1906, 1912 en eveneens dezen zomer van de partij was.

Waarom werd Argos gekozen ? De beantwoording dezer vraag ligt voor de hand : uit elk boek der Ilias blijkt, dat Argos in Mykeenschen tijd het centrum van Griekenland was; de naam Ἄργεῖοι geldt voor alle Grieken en ook de andere verzamelnaam Δαναοί hoort in Argos thuis. Nu is het wel waar, dat met het „paardenvoedende Argos” bij Homerus meer het geheele landschap Argolis bedoeld wordt, maar het was toch wel buiten twijfel, dat de stad, die aan dat landschap haar naam leende, ook zelf een vruchtbaar terrein zou blijken voor archaeologisch onderzoek.

Het tegenwoordige Argos, een rommelig, slecht onderhouden stadje van 14,000 inwoners, ligt iets oostelijk van het Argos der 5e eeuw v. C. Aan drie zijden wordt het omgeven door de reeds in de Oudheid om haar vruchtbaarheid beroemde vlakte, waardoor de Inachus stroomt; zuidwaarts loopt men in een goed uur naar zee, in het westen ligt het moerassige Myli, waar eenmaal de Lernaëische Hydra door Herakles werd onschadelijk gemaakt, in het Oosten verrijzen de bergen, aan welker voet Mykene, het Heraion en Tiryns lagen. Ten noordwesten ligt een steile, 300 M. hooge berg, de Larisa, op welks top zich de ruïne van een Veneti-aansch kasteel bevindt; oostelijk daarvan, dus juist ten noorden van Argos, een schildvormige heuvel, die met volle recht den naam Aspis draagt. Hier, op en om de Aspis, is bij de vorige expedities het meest gegraven en met succes. Dicht bij den top werden muren en andere overblijfselen van een burcht uit vóór-mykeenschen tijd gevonden, halverwege de westelijke helling een altaar en trap en vele andere resten uit lateren tijd, maar de belangrijkste vondst was wel een serie schachtgraven, uitgehold in de rots aan den weg, die over het smalle zadel tusschen Aspis en Larisa naar Mantinea loopt. Niet alleen de structuur der graven, maar ook de daarin gevonden voorwerpen, speciaal het belangrijke vaatwerk, leverden

het bewijs, dat in Mykeenschen tijd hier althans één belangrijke nederzetting is geweest.

Was dit alles ? Of zou ook een onderzoek van de veel hoogere Larisa succes kunnen hebben ? Vele archaeologen waren overtuigd van het tegendeel: men zocht het in Mykeenschen tijd niet zoo hoog; Tiryns ligt vrijwel in de vlakte en zelfs Mykene ligt veel lager dan 300 M. en dan nog wel met hooge bergen er vlak naast, Daartegenover stond de logische overweging van Prof. Vollgraff, dat het voor den heerscher over Argos een alleronaangenaamst gevoel moet zijn geweest om te leven aan den voet van de steile Larisa, als hij de top niet in bezit had; is het bezit van Argos denkbaar zonder bezit van de Larisa ? Bovendien had een vluchtig onderzoek van den top genoeg aanwijzingen opgeleverd om tot een opgraving over te gaan.

Nu wordt telkens door belangstellenden de moeilijke, overigens voor de hand liggende vraag gedaan : „Waren de opgravingen een succes ?” Hierop is niet met „ja” of „neen” te antwoorden. De oogst voor het museum te Athene (waarheen alle belangrijke vondsten verhuizen) is schraal : alleen een bijzonder fraaie zegelsteen, enkele aardige terra-cotta-fragmenten en een groote menigte scherven schenken ons de zekerheid, dat er in de Oudheid bezitters van mooie dingen gewoond hebben. Verder haast niets dan steenen en stukken muur. Maar wat misschien meer wetenschappelijke waarde heeft dan het vinden van vele fraaie kunstvoorwerpen, dat is de thans verkregen zekerheid, dat de Larisa in Mykeenschen tijd en zelfs veel vroeger is bewoond geweest en dat de poort van het paleis nog in historischen tijd in gebruik was.

Het woord „paleis” zou waarschijnlijk een eenigszins komischen indruk maken op iemand, die thans het opgravingsterrein bezoekt. Van een paleis is er al heel weinig te zien. En dat was dezen zomer wel een teleurstelling : het groote, zuiver bewerkte blok kalksteen, dicht bij den ingang diep onder den grond gevonden, het reusachtige blok breccia, ingemetseld in den Venetiaanschen muur, zij maken het zeker, dat daar een Mykeensch paleis is geweest ; de cyclopische ringmuur, die het omgaf, kan vrijwel overal worden gevolgd, maar van het paleis zelf — geen spoor. Zoo heftig is door den loop der eeuwen op de Larisa gevochten, zoo grondig is er verwoest, geplunderd en verbrand, dat ook van gebouwen uit veel later tijd niet meer dan stukken fundament zijn overgebleven. Boven alle ruïnes

hebben weer de Venetianen hun trotsch kasteel gebouwd, waarvan de haast 2 M. dikke muren alles hebben opgeslorpt, wat er aan bruikbare bouwsteen te vinden was. Zoo zal ook het Mykeensch paleis erin „verwerkt” zijn, evenals de twee tempels, waarvan Pausanias melding maakt en welker poros-fundamenten dezen zomer inderdaad zijn gevonden. Is het wonder, dat men bij het aanschouwen van die muren, waarin men telkens zuilentrommels en kapiteelen ontdekt, den vandalistischen wensch in zich voelt opkomen om den tand des tijds een handje te helpen en die muren eens tot den grond toe na te pluizen ?

Behalve het zoeven vermelde blok breccia werden ook nog twee inscripties gevonden, ingemetseld in den muur en begin Juni nog onder den grond. De eene heeft betrekking op een tempel, dateert uit de 6e eeuw v. C. en is in duidelijke archaische letters βουστροφιδόν geschreven. De andere evenwel is nog ouder en behoort zeker tot de oudste inscripties, die er ooit zijn gevonden. Deze steen moet betrekkelijk kort geleden onder den grond zijn geraakt ; een onvolledig afschrift ervan komt voor bij Boeckh, wien het begin onbekend was en die er dan ook niet veel van heeft kunnen maken.

De tekst bevat negen namen, waarvan er verschillende in de mythologie voorkomen ; het schijnt dus wel een lijst van mythische Argivische koningen te zijn, maar merkwaardigerwijze wijkt deze lijst in allerlei opzichten sterk af van de traditie ; de beroemde namen van Danaos en zijn afstammelingen komen er niet op voor, wel Hippomedon en Adrastos, die tot de „Zeven tegen Thebe” behooren, maar Adrastos twee plaatsen onder den toch veel jongeren Hippomedon. Bovenaan staat Potamos, waarmee wel de stroomgod Inachus zal bedoeld zijn.

Het begin der inscriptie (aan Boeckh onbekend) luidt : ENN [ΕΑΔΑ] ΜΙΟΡΓΟΙΕΧ (?) . . . ΑΣΣΑΝΤΟ, d. w. z. „negen vorsten” maar welk werkwoord heeft er gestaan ? Aangezien bij het verschijnen van dit nummer de steen wel door Prof. Vollgraff gepubliceerd zal zijn, meen ik belangstellenden daarnaar te mogen verwijzen. Dat het laatste woord er nog niet over gezegd is, staat wel vast.

De vraag naar het succes der opgravingen is eigenlijk ook voorbarig, want zij zijn nog niet geëindigd. In 1930 hoopt Prof. Vollgraff het werk te hervatten ; dan wordt eerst de binnenhof van de Venetiaansche ruïne op de Larisa afgewerkt, waar nog een veelbe-

lovene hoek is af te graven. In dien hoek ligt het fundament van één der beide tempels, maar op grooter diepte kwamen de laatste dagen veel Mykeensche en geometrische scherven voor den dag. Ook beneden is nog veel te doen ; de plaats van de onde agora is ongeveer bepaald, resten van een stoa zijn reeds bij vroegere opgravingen voor den dag gekomen, maar van de 14 tempels, die volgens Pausanias om de agora lagen, is er pas één teruggevonden. De opmeting en beschrijving van een belangrijk waterbouwwerk, onder Hadrianus aan den voet der Larisa gebouwd, is dezen zomer gereed gekomen, maar daarnaast ligt, verwaarloosd en door distels overwoekerd, het mooie theater ; ook daaraan is nog veel te doen.

Eindigen wij met den wensch, dat de belangstelling voor deze zuiver Nederlandsche onderneming zich in stijgende lijn moge bewegen.

Den Haag.

O. DAMSTÉ

Protagoras en Euathlus

Sommige lezers vragen mij, wie nu eigenlijk gelijk had. Ik wil trachten op die vraag een antwoord te geven. In 't kort herhaald was de kwestie dus deze : Euathlus had van Protagoras onderwijs genoten in de rhetorica op deze conditie, dat hij zijn meester betalen zou, als hij zijn eerste proces gewonnen had. Nu neemt hij, na afgestudeerd te zijn, geen proces op zich. Protagoras daagt hem voor de rechtbank en redeneert : Wint gij het proces, dan zijt gij verplicht tot betaling volgens contract; verliest gij, dan moet gij betalen volgens de rechterlijke uitspraak. Euathlus stelt daar tegenover : Win ik mijn proces, dan behoef ik niet te betalen volgens rechterlijke uitspraak; verlies ik, dan ben ik vrij van betalen volgens contract.

We hebben hier een voorbeeld van een *δίλημμα ἀντίστροφον*, een disjunctief-hypothetisch syllogisme, dat tegen dengene, die het gebruikt, gekeerd kan worden. Zoowel Protagoras als Euathlus stellen twee gevallen : winnen en verliezen. Maar die gevallen beoordeelen ze beiden niet naar één norm, maar naar twee, n.l. het contract en de rechterlijke uitspraak; en ze doen dat ieder in eigen voordeel. Zoo hebben ze beiden gelijk en beiden ongelijk, alnaarmate men het draait.

Mijns inziens hadden de rechters op verschillende wijze de zaak kunnen beslechten. In de eerste plaats hadden ze zoo kunnen redeneeren : De rechtbank oordeelt slechts over de uitvoering van de bepalingen van het contract. Bij het opstellen daarvan is Protogoras uitgegaan van de gedachte, dat Euathlus als advocaat zou optreden en dus vermoedelijk te eeniger tijd een proces zou winnen. Euathlus echter, hoewel dat zeer goed begrijpende, teekende het contract met deze *reservatio mentalis*, dat hij zou zorgen nooit een proces te winnen, door nooit de behandeling van een proces op zich te nemen. Had Protogoras geweten, dat Euathlus deze bijgedachte had, dan zou hij die bepaling nimmer opgenomen hebben ; de bepaling verliest daardoor haar kracht. Het is billijk, dat de gepraesteerde arbeid beloond wordt, dus Euathlus moet betalen en mag zich niet op de in kwade trouw door hem geteekende clause beroepen.

Ook had de rechtbank kunnen redeneeren : Doordat gij uw zaak aan het oordeel der rechtbank onderwerpt, draagt gij aan haar de interpretatie van het contract over. Nu redeneert zij aldus : onder „winnen” in het contract dient verstaan te worden het verkrijgen van een gunstige uitspraak in een geding, dat Euathlus als advocaat op zich neemt. Dat is thans niet het geval, het proces is hem aangedaan in zijn kwaliteit van particulier schuldenaar. De betekenis van „winnen” mag dus niet beoordeeld worden naar de bepalingen van het contract. Alleen de rechterlijke uitspraak geldt. En de billijkheid eischt, dat hij betaalt.

Ten slotte zou de rechtbank het volgende hebben kunnen overwegen : Door het opnemen van de clause in het contract doet Protogoras aan Euathlus een concessie. Hij vordert nl. niet betaling in elk geval, maar alleen voor het geval zijn onderwijs zoo goed blijkt geweest te zijn, dat Euathlus met succes de juridische practijk kan waarnemen. Protogoras loopt dus de kans zich met niet-betaling tevreden te moeten stellen. Hij heeft aan de bepalingen van het contract voldaan : zijn onderwijs is ten einde ; nu behoort ook Euathlus van zijn kant er toe mee te werken, dat de bepaling omtrent de honoreering kan uitgevoerd worden. Daarom doet de rechtbank thans geen uitspraak : geen van beide partijen wint of verliest. Maar zij verplicht Euathlus zoo spoedig mogelijk als advocaat op te treden; doet hij dat niet, dan zal hij aan Protogoras binnen een zekeren termijn een schadeloosstelling voor den aan

Euathlus' onderwijs besteden tijd uit te betalen hebben, gelijk aan de in het contract vermelde som.

Deze fictieve redeneeringen van de rechtbank doen wel wat modem aan en de Atheensche rechters zouden ze wel nooit gehouden hebben. Misschien heeft één der lezers nog een andere gedachte over de zaak, die hij ten beste zou willen geven. Wat zeggen de juristen onder de lezers ervan ?

A. S.

De spelling der Grieksche eigennamen in het Nederlandsch

II

In mijn vorig artikel sprak ik over de eigennamen, waarvoor de Grieksche spelling wenschelijk schijnt; nu over het hoe.

De transcriptie moet zoo nauwkeurig zijn, als de geest onzer taal toelaat. Het Nederlandsch nu is zeer gastvrij voor den stam van vreemde woorden, veel minder voor vreemde uitgangen.

Boissevain in haar Thoekudides-vertaling spreekt niet van *Surakosioi* en *Sikeliotai*, maar van *Surakosiërs* en *Sikelioten*, en de burgers van Boutens' *Athenai* zijn gewone *Atheners*, niet *Athenaioi*.

Wat nu den stam der woorden betreft, moeten wij niet zoozeer de letterteekens als wel de klanken weergeven, en in de Nederlandsche transcriptie aan de letterteekens en lettergroepen dezelfde phonetische waarde toekennen als in de gewone taal. Dus : *Loekianos*, *Thoekudides*, *Selinoes*, niet *Thoukudides*, *Selinous*, zooals bij Boissevain.

Vreemd genoeg : in de eerste boeken geeft deze vertaalster het Grieksche ou enkele malen weer door oe; *Thoeriaten* (I, 101), *Pissoethnes* (I, 115 ; III 31 en 34), doch in de volgende boeken en in de Lijst der eigennamen achter in deel VIII schrijft zij ook die woorden met *ou*. — De Hollanders schrijven Zeus en spreken op zijn Duitsch uit: *Zuis* ; die manier van doen is strijdig met de gewoonten onzer taal en moet niet uitgebreid worden. Als ik het ook over de uitspraak der Grieksche eigennamen in 't Nederlandsch had, zou ik zoo vrij zijn, mij over dat Hollandsche *Zuis* te verwonderen.

De Grieksche *v* had, althans in het klassiek tijdvak, denzelfden klank als onze *u* in open lettergrepen ; wij zullen ze bijgevolg, bij gebrek aan een letterteeken, dat altijd die waarde heeft, door *u* weergeven. Waar ik het dns met Boissevain niet eens ben omtrent de eerste lettergreep van den auteur, dien zij vertaalt, ben ik het wel omtrent de tweede : Thoek*u*dides. Nooit in de oudheid werd de Grieksche *u* uitgesproken als *i*. Boutens, die de nauwkeurigheid der transcriptie zoo verre drijft, schrijft: *Aischylos, Bahyloon, Kyros*. Wil hij soms de *y* op zijn Duitsch uitspreken ?

Hier doet zich echter een moeilijkheid voor, want de phonetische waarde van verscheidene letterteekenen was verschillend volgens de tijden en de dialekten. Zullen wij dan, vraagt Dr. Albert Debrunner, professor te Jena, naar aanleiding van het bovengenoemde artikel van Lamer, zullen wij het Grieksche Φρύνικος door *Phrūnikhos* (Ph = P + h) of door *Frūnichos* weergeven, naar gelang wij het over den tragicus van omstreeks 500 vóór Chr. of over den sofist van omstreeks 180 na Chr. hebben ? Want nauwkeurig is alleen die uitspraak, die zooveel mogelijk rekening houdt met den tijd van den naam.¹

Theoretisch heeft Prof. Debrunner gelijk, antwoordt Lamer; ik bedoelde echter niet een volgens den tegenwoordigen stand der wetenschap absoluut nauwkeurige, doch slechts een relatief juiste uitspraak, zooals in de klasse te bereiken valt; voorloopig kunnen wij *Phrūnikhos* en *Frūnichos* niet leeren onderscheiden.²

Dit antwoord van Lamer dunkt me onbevredigend, en ik zal pogen er een beter te geven, als U me toelaat even buiten mijn onderwerp te gaan en ook een enkel woordje over uitspraak te zeggen : Prof. Debrunner beschouwt immers de spelling in verband met de uitspraak.

De absoluut nauwkeurige uitspraak, welke Lamer voorloopig in de klasse onmogelijk acht, is ten eeuwigen dage, ook in den engen kring der taalkundigen, heelemaal onbereikbaar. Niet alleen omdat, zooals ook Lamer te verstaan geeft, de juiste waarde der klanken in ieder tijdvak en op ieder punt van het Grieksch taalgebied ons niet bekend is : al werd zij ons nog haarfijn door de phonetica beschreven, dan zouden wij ze met onze Nederlandsche, twintigste-

¹ Wiener Blätter, III, blz. 135 (Marz 1926).

² Ibid. blz. 138.

eeuwsche spraakorganen nog niet juist kunnen reproduceeren, en vooral: wij zouden ze niet tot groepen kunnen verbinden en versmelten zooals de ouden deden, wij zouden het Grieksche woord- en zinsaccent niet nauwkeurig kunnen nabootsen enz. enz. Er ligt immers in het gesproken woord heel wat meer dan de fonetiek weet te vertellen. Als men al de klanken der Fransche taal goed zou weten uit te brengen, zou men daarom nog geen Franschen mond hebben.

En al kwam Demosthenes in eigen persoon Grieksch voor ons spreken, wij zouden het niet hooren gelijk zijn tijdgenooten : de klanken worden niet op dezelfde wijze gehoord door menschen, die er niet, en andere die er wél aan gewoon zijn, en op beide categorieën maken zij niet denzelfden indruk.

Die absoluut nauwkeurige uitspraak is overigens niet gewenscht. Wie zal pogen voor lederen Nederlandschen schrijver van Hendrik van Veldeke tot op onze dagen de juiste uitspraak van zijn gewest en zijn tijd na te bootsen ?

Naar mijn bescheiden meening mogen wij de moeilijkheid door Prof. Debrunner aangevoerd, trachten op te lossen op dezelfde wijze als ik op een vorig congres gepoogd heb, het wezen eener aesthetische vertaling van een oud dicht- of prozawerk van literaire beteekenis te bepalen¹ : het komt niet op objectieve, maar wel op subjectieve nauwkeurigheid der uitspraak en ook der transcriptie aan; het komt aan op den indruk, welken de Nederlandsche vorm der Grieksche namen op den lezer zal maken. De Grieksche eigennamen in een Nederlandsch boek moeten op den lezer den indruk van Grieksche eigennamen maken ; dit zal, wanneer wij bij de transcriptie aan de Grieksche letterteekens de waarde geven, die zij bij ons gewoonlijk, b.v. in de klasse, hebben. Een onderscheid tusschen *Phrūnikhos* en *Frūnichos* hoeven wij niet te maken en aan andere mooigheden van dat soort bestaat evenmin behoefte.

We moeten natuurlijk niet vermijden, wat in 't Nederlandsch eenigszins ongewoon, exotisch aandoet : wie een boek over Griekenland ter hand neemt, weet dat de menschen aldaar geen Nederlandsche namen droegen. Doch, daar we Nederlandsch schrijven, moeten

¹ *Iets over het vertalen*, lezing gehouden op het Vierde Vlaamsch Philologencongres te Mechelen, op 7 Augustus 1921, verschenen in : *Vlaamsche Arbeid*, XIe jrg., 1921, blz. 292—298 ; samengevat in *Philologische Wochenschrift*, 1922, kol. 659—664.

we verbindingen van letterteekens en klanken vermijden, die in onze taal onmogelijk zijn.

De ω zal in een gesloten lettergreep door een dubbele o weergegeven worden: *Platoon, Xenophoon*, Dan moet $\Lambda\alpha\sigma\acute{o}\omega\nu$ in de transcriptie drie o 's achtereen hebben. Dit komt, geloof ik, in 't Nederlandsch nooit voor, maar drie achtereenvolgende e 's is niets ongewoons: *geëerd, beëedigen* enz. Misschien toch zullen sommigen, ondanks deze analogie, *Laokoön* met slechts twee o 's verkiezen te schrijven.

De χ kan ook in moeilijkheid brengen. In het klassiek tijdvak en nog veel later werd zij uitgesproken als k gevolgd door een adspiratie; zij zou dus moeten weergegeven worden door kh : *Akhaia, Akhaiërs*. Doch die verbinding van letterteekenen en klanken is vreemd aan onze taal. Bovendien komen de bestanddeelen *archi-* in het begin en *-arch, -archie* op het einde der woorden, die wij in vele Grieksche eigennamen aantreffen, ook voor in tal van woorden, die echt Nederlandsch geworden zijn en wier schrijfwijze wij niet moeten trachten te veranderen: *architect, patriarch, monarchie* enz.; als we dus de χ weergeven door kh , komen we tot een afwisseling van *arkhi-* en *archi-* enz. die vrij onaangenaam zou aandoen. Om die twee redenen dunkt me, dat het beter zou zijn de χ , zooals tot nog toe, weer te geven door ch : *Klearchos, Cheirisophos*.

Op zichzelf genomen maakt het natuurlijk geen verschil, of wij Grieksche namen uit het Grieksch dan wel uit het Latijn vertalen: Homeros zullen wij Homeros heeten, ook als wij een oordeel van Quintilianus over hem aanhalen, en Lokroi zal Lokroi blijven, hetzij wij Thoekudides of Cicero's pro Archia verklaren.

Hier kunnen zich echter eigenaardige gevallen voordoen. Bij het vertalen uit de Ilias zou ik *Aineias* zijn Griekschen naam laten, maar als Vergilius aan de beurt komt, zou ik hem *Aeneas* noemen: hier wordt hij immers minder als een Trojaan met Griekschen naam, dan als een prae-Romeinsche held gevoeld. Twee namen dus voor één persoon, gelijk wij ook zijn moeder Aphrodite of Venus noemen, naar gelang wij de Ilias of de Aeneis behandelen, gelijk de groote vijandin der Trojanen in het eene geval Hera, in het andere Juno heet, gelijk de godin Proserpina, wier identiteit met de Grieksche Persephone zelfs door de ouden erkend werd, ook bij ons een Griekschen en een Romeinschen naam heeft. Men weet overigens, dat de lettergreep *ae* bij de oude Romeinen een tweeklank was, en dat zijn uitspraak weinig verschilde van die van het Grieksche α .

Het bespreken van deze paar moeilijkheden zou den indruk kunnen geven, dat het heele systeem, dat ik voorsta, ingewikkeld is. Dit is echter niet zoo. Als men eens voor zichzelf uitgemaakt heeft, of men *Laokoön* dan wel *Laokoöon* zal schrijven en hoe men de χ en de v zal weergeven, blijft misschien geen enkele moeilijkheid betreffende de wijze van transcriptie over. Wel zal men zich soms de voorafgaande vraag moeten stellen, of men den Griekschen dan wel een anderen vorm zal verkiezen. Er zijn, zooals gezegd, twijfelachtige gevallen : zal men al of niet vormen als *Korinthe*, *Smyrna*, *Styx* enz. beschouwen als behoorende tot de Nederlandsche taal ? Verder kan het soms moeilijk zijn te beslissen, of b. v. Vergilius den Latijnschen Apollo of den Griekschen Apollon bedoelt.

Door mij tot de eigennamen te beperken, heb ik mijn taak niet zeer verlicht: de Nederlandsche soortnamen van Grieksche afkomst hebben een vasten vorm en niemand denkt er aan, woorden als *boter* of *school* te wijzigen. Als ik eens een restauratie binnen ga, zal ik niet, in navolging van Hans Lamer (blz. 139) een *siphon* ($\sigma\iota\phi\omega\nu$) bestellen, maar den kellner gerust een *siphón* laten brengen.

Brussel.

A. GEEREBAERT S.J.

Naar Catullus

Ach, musje zo zoet, door m'n liefje verwend,
 Die haar uitverkoren speelgenoot bent,
 Die rust aan haar borst en haar zonder respijt
 Vol drift in de lokkende vingertop bijt,
 Wanneer de vergode, naar wie ik smacht,
 Door 't lieve, onschuldige spelletje tracht
 Te bezweren 't verlangen, dat in haar stijgt
 — Kan 't zijn dat de pijn in haar hart dan zwijgt ? —:
 Ach of ik, als zij, met je spelen kon
 En de onrust in m'n binnenst verwon !

CARMEN II

Passer, deliciae meae puellae,
 Quicum ludere, quem in sinu tenere,
 Quoi primum digitum dare adpetenti
 Et acris solet incitare morsus,
 Cum desiderio meo nitenti
 Carum nescio quid lubet iocari
 Et solaciolum sui doloris,
 — Credo tum gravis acquiescet ardor ! —
 Tecum ludere sic ut ipsa possem
 Et tristis animi levare curas !

Baarn.

J. M.

Op den Acrocorinth

„Non cuivis homini contingit adire Corinthum”, vertaalt Horatius uit het Grieksch. Niet voor ieder is het hoogste weggelegd. Immers niet iedere beurs was voldoende voorzien, maar ook niet ieder hart was voldoende vast om zonder financieel en moreel bankroet zich te wagen in al de heerlijkheid en weelde, maar ook in het zedenbederf, dat het oude Corinthe den bezoekers bood. We gelooven gaarne, dat hier in het rijke Corinthe, het centrum van handel en industrie, dat bronzen, weefsels, vazen op groote schaal vervaardigde, waar het drukke verkeer vreemde invloeden werken liet, waar Aphrodite werd vereerd op Aziatisch-zinnelijke wijze, ook in later tijd nog de Romeinsche jeugd in het gevolg van consul of praetor verstrooiing vond, die ze misschien al te zeer wist te waardeeren.

De Diogenes van de legende, de man die woonde in een vat en water dronk uit een nap, maar later uit zijn handen, die overdag met een lantaarn menschen zocht, sloeg hier des zomers zijn tenten op, een boetprediker, manend tot soberheid en eenvoud. De Corinthiërs richtten een standbeeld voor hem op; maar zouden ze geluisterd hebben ? Zou dominee Kersten Scheveningen kunnen bekeeren ?

In elk geval, een tocht naar het nieuwe Corinthe is op dit punt volkomen gevaarloos. Het is een klein, stil plaatsje, zanderig en zonnig ; er is één hotel waar men logeeren kan, er is één verleiding —

een bioscoop met orchestrion. En daar zal men ook op de duurste rangen zich het gezelschap moeten getroosten van een duister, springend, entree-vrij publiek.

Maar ik zal U eerst inlichten over de reis erheen.

Het was onze eerste kennismaking met het spoorwegwezen in Griekenland en het was goed en gemoedelijk. Het was een Vliegende-Blätter-locaaltje, dat de hoofdstad Athene verbindt met het handelscentrum Corinthe. De wagons waren vele in aantal en klein van afmeting, de stationnetjes talrijk en niet altijd proper.

Af en toe was er een wachtkamer met een soort restauratie. Dan snelden de Grieken toe en maakten buit een hompje taai wittebrood, een ei en een spitje van breinaalds-lengte met geroosterde stukjes vleesch.

Waar het nog primitiever was, stond in de open lucht een man met een tafeltje en stalde daar uit zijn sinaasappelen, zijn eieren, zijn gebakken forellen en een zwarte luiende massa: — inktvisschen.

Bij elk oponthoud gaf een bel het sein, dat de machinist het plan had verder te gaan. En dan waren er onder de vreemdelingen, die plezier hadden in de hoonende grap om bij het bellen en het puffen van de machine nog quasi-rustig op en neer te wandelen, dan een tijdlang gelijken tred te houden met de rollende trein en ten slotte het portier in te schieten. Dat mocht hier allemaal.

Maar aan het raampje was het uitzicht verkwikkend. Links de blauwe bochten van de Saronische golf, en rechts het hoog en laag en de herders onder de olijven. En eindelijk haalt de spoorbaan uit met wijde bocht, de trein ratelt over de ijzeren brug, die zweeft hoog over het kanaal in de diepte en stopt, voor het eerst, op het eiland van Pelops.

Nieuw-Corinthe wekte voor het oogenblik geen belangstelling; onmiddellijk toerden de auto's door naar de plek, waar de oude stad gelegen had, aan de voet van, Acrocorinth, uitzierend over de smalle kuststrook op de zee. Want dien Acrocorinth zouden we bestijgen, per muildier volgens 't reisplan. We hadden zes uur in de trein gezeten, het hart vervuld van hippische fantasieën.

Wij groepeerden ons op de treden van een oude tempel, er was stemming dien dag. Het weer was schoon, als een lente in het Zuiden zijn kan. En ons, burgers van Platland, wenkte in de hoogte het avontuur.

Er werd opgewekt geluncht, een overmoedige waagde zich zelfs

aan den gebarsten landwijn. De ezeltjes en hun soortgenooten stonden te wachten, drijfsters en drijvers er om heen. Oude vrouwen en magere kinderen op bloote voeten, ook rijzige jonge meisjes in kleurige landsdracht, het gezicht tot de oogen onder een doek verborgen. Een aangeboden sigaret aanvaardden ze met gratie, maar borgden ze behendig weg, men dacht voor den verloofde. Ze beantwoordden de attentie met een glimlach en een bloem ; van bedelarij geen sprake, hier zoomin als elders. In Brindisi was dat anders.

Men stijgt op. Ieder met eenige paardensport-ervaring moet afzien van het zoozeer begeerde ezeltje ; die blijven voor de dames en bedaagde heeren.

Als dan allen gezeten zijn en de trein serpentineert de bergwand langs in vroolijkheid en zonneshijn — dan begint het gezelschap te witzeln.

Daar is een rank en beenig ruiter met een puntbaard, hoog te paard, die de bergen ruikt en met z'n blik de top nabij wil dwingen — de Arabier, de Sheik. Daar was een niet meer jeugdig eu niet meer rijzig heer op een heel klein ezeltje ; hij zat er breed en gemakkelijk — hoe had hij de groet met „Sancho Pansa” kunnen ontgaan ? Daar krijgt een klein, eigenzinnig ezeltje de stal in de neus en draaft met vlugge, knikkende pootjes plots een zijpad in. De zeer slanke dame op z'n rug zwijgt van ontzetting, zit rechter en strakker dan te voren — Jacoba van Beieren op de Valkenjacht.

Maar aan de grappen komt een einde. Met het klimmen stijgt de stemming. Het „Panorama over heel Midden-Griekenland” begint te komen en vraagt bewondering. Vooreerst waren het nog de besneeuwde toppen in de verte, de zee, de groen- en bruingeblokte kuststreek, de hoogten en diepten in de onmiddellijke omgeving, hier meer begroeid dan elders, waar telkens weer zwevend belgerinkel een kudde aankondigt voor men de geiten en schapen ziet klimmen en grazen langs de steenen en struiken.

En langs het pad kleur en geur van bloemen, wolfsmelk, asphodillen, thym en orchideeën. Alles ligt onder een zegenende zon, in een doorschijnende klaarte, het Grieksch landschap eigen.

Op ongeveer 400 M. hoogte werd het pad voor de dieren te steenig en te steil, zij rustten uit in een grazige kom en de drijvers met hen ; wij moesten te voet verder.

Kan de geschiedenis-docent zich een schooner einddoel denken van een klasse-reis ? Tot de top zou ieder zich, al naar zijn aard,

kunnen verlustigen in sport, botanie, landschapsschoon. En op het plateau daar boven, dat aan de voet een kale, rotsige welving lijkt, daar hebben „alle Zeilen ihre Geschichte in Steinschrift gegraben”.

Het eerste, wat men op den Acrocorinth ontdekt, door menschenhanden gebouwd, dat zijn de ongerepte vestingwerken der Venetianen, de gekanteelde muren, die rondom, waar de natuurlijke helling de nadering nog mogelijk mocht maken, eiken toegang versperren.

Wij rustten uit van de eerste klim-étappe in de koele, schaduw-biedende vestingpoort, of veilig gedoken in een nis van een schietgat, turende de helling neer over kust en zee. Daar achter die scliëtgaten in de dikke muren hebben eeuwenlang de Venetianen hun bezit verdedigd tegen de aanrukkende Turken. Maar de Turken zijn gekomen. Dat getuigt de vervallen moskee, wat verder de hoogte op. In de donkere koepel binnen slapen 's nachts de arbeiders van de archaeologen, die hier graven ; in de minaret er naast koken zij hun maaltijd.

Niet ver vandaar ligt een groot rechthoekig bouwwerk, waarvan de muren nog een meter hoog zijn. Het bewijst dat eeuwen voor de Venetianen een ander koopmansvolk hier een steunpunt heeft gezocht voor zijn handel — de Phoeniciërs.

Geheimzinnig doet het aan, liet gonzend gezoem van de bijen, die zwermen om de tusschen de steenen opgeschoten bloemen, het stille verglijden van schaduwen van de vestingmuur en minaret over de blinkende rotsbodem hier, waar het eens zoo luid geweest zal zijn van menschen, van strijd.

Boven op den top daar is leven en bedrijvigheid. Maar ook al weer om het zwijgend verleden te wekken. In gestadige afwisseling komen en gaan de arbeiders, storten met een plof hun korf met zand uit bij de helling neer, halen in de diepte weer een nieuwe lading op.

De Amerikaansche school is hier aan 't graven. De professor met bruingebrand gezicht ondanks de breedgerande linnen zonnehoed, vertelt ons van zijn werk en resultaten. Gemakkelijk heeft hij het hier niet. Hij zal de oude Grieksche Aphrodite-tempel blootleggen, maar de Romeinen zijn gekomen en hebben de tempel naar hun inzichten verbouwd en het Grieksche en Romeinsche materiaal is door de latere bewoners weer verwerkt voor hun gebouwen.

Op een afstand zit een jong student in de flikkerende zon aandach-

tig een scherf te bekijken, te meten en te teekenen. Hij zal hief op z'n hoede moeten zijn bij het determineeren. Van welke wereldgeschiedenis-golf is het scherfje in zijn vingers het moleculaire sedimentje ? Tyrus, Athene, Rome, Venetië, Constantinopel ?

De dorst begon te kwellen. Wij konden die stillen op geenszins alledaagsche wijze.

Daar graaft nog een tweede ploeg werkvolk en aan het daglicht brengen zij Peirene, de befaamde bron, die ontstaan zou zijn door de hoefslag van Pegasus, Bellerophons gevleugeld paard. Een trap leidde vele treden omlaag. Daar stonden we voor een tempelachtig geval, drie pijlers en daarop een driehoekige, langgestrekte sluitsteen, als een gevelveld. De pijlers stonden in het water ; er achter lag het bronreservoir, klaar en koel, vreemd verlicht door een schuin van boven invallend schijnsel. Er vóór zal een heiligdom hebben gestaan ; één zuil hadden de gravers al blootgelegd tot op een meter hoogte.

Wat is begrijpelijker, in een land, dat blij is met elke bron, dan de vereerende zorg voor deze Peirene ? Want wat hadden alle hoogten en steilten van de rots, wat alle forten en tinnen te beduiden, als de Peirene de verdedigers niet voorzag van water ?

En als men nu op de hooge Noordzijde de omgeving overziet, dan dringt zich nog eens duidelijk op de sensatie, die een tocht door Griekenland telkens wekt; het landschap wekt de legende, de sage bezielt het landschap. Wilhelm Tell en het Vierwoudstedenmeer hooren te zamen, de Harz en de heksensabbath, IJsland en de Edda. Hier leeft het heele oude landschap door de gestalten uit de sage en historie ; de Isthmus vlak aan de voet, nu gescheiden door de glinsterende streep van het Kanaal, de bergen van Arcadië en Argos, de sneeuwtoppen van Cyllene, Helicon, Parnassos, de Cithaeron, Salamis.

Het is mooi dat alles, voor het oog en het hart.

Den Haag.

W. HOVING.